

Nr 139.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en den 24 februari 1939 dagtecknad proposition (nr 149) har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* förklara sig icke hava något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940 utsträcker från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst $36\frac{4}{7}$ veckor; *dels ock* medgiva, att rätten till statsbidrag till arvoden åt timlärare vid folk- och småskolor må från och med den 1 juli 1940 utvidgas i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i ovannämnda statsrådsprotokoll förordats.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft:

dels en inom första kammaren av herr *E. G. C. Brandt* väckt motion (I: 244), vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149 måtte förklara sig icke hava något att erinra emot att den årliga lästiden vid rikets folk- och småskolor utsträcker från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst 39 veckor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *L. V. Lindén* (II: 370), vari hemställts, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts hemställan i propositionen nr 149 angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville jämväl vidtaga åtgärder, varigenom lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1942 bestämmes till 39 veckor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av friherre *I. Lagerfelt* (I: 254) och den andra inom andra kammaren av herr *R. Lundqvist m. fl.* (II: 404), vari hemställts, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition, måtte besluta att tjänstgöringsskyldigheten för folk- och småskolornas lärare skall från och med den 1 juli 1940 utsträckas till 39 veckor;

dels en inom andra kammaren av herr *D. Gustavson* i Västerås väckt motion (II: 431), vari hemställdt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 149 i vad densamma avser ett utsträckande av minimilästiden vid rikets folkskolor;

dels en inom första kammaren av herr *V. Andersson* väckt motion (I: 243), vari hemställdt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 149 angående reglering av den årliga lästiden m. m. vid folkskolor måtte besluta, att differentiering av lästiden och uppdelning av läraravdelning inom skolor med två- eller flera klasser måtte omfatta även skolorna av B1 formen;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrarna *R. Wagnsson* och *D. Norman* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Nilsson* i Steneberg *m. fl.* (II: 418), vari hemställdt,

1:o) att riksdagen måtte uttala att vid sådan differentiering av lästiden vid folkskolorna, som omförmäles i propositionen nr 149, bör tillses, att den årliga lästiden för lärjungarna icke kommer att understiga $36\frac{1}{2}$ veckor;

2:o) medgiva att statsbidrag till arvode åt timlärare vid två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka ingår även folkskolans sjunde årsklass, må på i propositionen eljest angivna villkor utgå, då antalet lärjungar i avdelningen uppgår till minst 20.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas — i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande — till motionerna I: 244, I: 246, I: 254, II: 431, I: 243 och I: 253.

Av propositionen nr 149 inhämtas bland annat:

Gällande bestämmelser m. m.

Genom beslut av 1936 års riksdag utsträcktes skoltiden till att obligatoriskt omfatta sju läroår, dock med iakttagande av en tämligen lång övergångstid. Enligt de i ämnet meddelade bestämmelserna skall sålunda vid skolor, där antalet årsklasser den 1 juli 1936 var sex, övergång till sjuårig skolkurs äga rum, så snart sådan prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1948—49. Utan skoldistriktets medgivande kan icke före nämnda läsåret sjuårig skolkurs införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—43. Vid särskilda omständigheter kan skoldistrikt av Kungl. Maj:t för viss tid i större eller mindre omfattning medgivas anstånd utöver läsåret 1948—49 med införande av sjuårig skolkurs.

Den årliga lärotiden vid skolor, för vilkas lärare skoldistrikt åtnjuter lönetillskott av allmänna medel, skall i regel omfatta *m i n s t* *å t t a* *m å* *n a d e r* eller $34\frac{1}{2}$ veckor. Den dagliga lärotiden för varje lärjunge får ej utsträckas i småskola över fem och i folkskola i allmänhet över sex timmar. Antalet lärotimmar i veckan får i intet fall överskrida 36.

Beträffande *fortsättningsskolan* gäller såsom allmän regel, att fortsättningsskolans undervisningstid icke får inkräkta på den för folkskolan stadgade undervisningstiden. Normalt kan således fortsättningsskolan icke genomgås på kortare tid än två sex-veckors kurser.

Enligt den av 1937 års riksdag beslutade *löneregleringen* för lärare vid folk- och småskolor hänföras ordinarie folkskollärare till lönegraden B17, därest den årliga lästiden utgör 39 veckor (273 dagar), till lönegraden B 16, därest lästiden utgör $36\frac{1}{2}$ veckor (256 dagar) och till lönegraden B 15, därest lästiden utgör $34\frac{1}{2}$ veckor (242 dagar).

Ordinarie småskollärare hänföres till lönegraden B 9. Intill den 1 juli 1942 är dock lönegradsplaceringen beroende av lästidens längd.

Annan lärare än timlärare är skyldig att mot åtnjutande av de i avlösningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor (nr 868/1938) angivna löneförmånerna under högst 39 veckor varje redovisningsår meddela undervisning, folkskollärare, lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare vid folkskola och sådan småskollärare, till vilken även hänvisats någon eller några av folkskolstadiets årsklasser, under minst 28 och högst 30 veckotimmar samt annan småskollärare under minst 24 och högst 28 veckotimmar. Viss nedsättning i den sålunda föreskrivna minsta undervisnings-skyldigheten för vecka kan dock medgivas.

Nu föreliggande proposition bygger på ett av särskilda s a k k u n n i g a den 8 november 1938 avgivet betänkande (statens offentliga utredningar 1938: 35).

De sakkunniga hava i första rummet framlagt förslag om utsträckning av den årliga lästiden vid folk- och småskolorna. Vidare har förordats en förstärkning av undervisningen i skolor med två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar genom differentiering av undervisningen. Till behandling har också upptagits frågan om möjligheterna att till fördel för det allmänna utnyttja den genom 1937 års lönereglering ökade tjänstgöringsskyldigheten för småskollärare, och förslag hava av de sakkunniga framlagts rörande skyldighet för dessa lärare att fullgöra viss fyllnadstjänstgöring.

Då frågan om fyllnadstjänstgöring för småskollärare har visst samband med den av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang i utsikt ställda utredningen, i vad mån civila avlösningsreglementet kan och bör göras tillämpligt å lärare vid folk- och småskolor, har denna fråga icke i förevarande proposition upptagits till behandling. De sakkunnigas förslag i övrigt beröras emellertid i propositionen.

Utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan.

N u v a r a n d e f ö r h å l l a n d e n m. m.

I samband med 1937 års lönereglering bestämdes, att lästiden skulle uppgå antingen till $34\frac{1}{2}$ veckor (242 dagar), $36\frac{1}{2}$ veckor (256 dagar) eller 39 veckor (273 dagar).

Sedan riksdagen fattat sitt beslut i löneregleringsfrågan, har lästiden genom av skoldistriktet beslutade och av högre myndighet godkända ändringar av gällande reglementen utsträckts i betydande omfattning.

En av de sakkunniga verkställd undersökning har beträffande skoldistriktens och lärarkrafternas fördelning på lästider givit följande resultat:

Den beräknade omfattningen av lästiden redovisningsåret 1938—39.

L ä s t i d	Skoldistrikt		L ä r a r e			
	Antal	%	med småskolläraryrkompetens		med folkskolläraryrkompetens	
			Antal	%	Antal	%
34 ⁴ / ₇ veckor	687	27,9	2,064	17,2	2,189	13,9
36 ⁴ / ₇ »	895	36,4	3,110	26,0	3,737	23,8
39 »	880	35,7	6,811	56,8	9,787	62,3
Summa	2,462	100,0	11,985	100,0	15,713	100,0

Anmärkning: I de fall, där inom ett skoldistrikt olika lästider förekomma, har distriktet uppförts med den lästid, som tillämpas i flertalet läraravdelningar.

Beträffande de olika skolformernas fördelning på lästider hänvisas till en å sid. 9—10 i propositionen intagen tabell.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunniga hava framhållit, att deras uppdrag väsentligen varit av skolorganisatorisk art. Till lärarnas löneställning har sålunda hänsyn tagits endast i den mån denna påverkats av åtgärder för vinnande av skolorganisatoriska förbättringar. De sakkunniga föreslå i sådant hänseende utsträckning av den obligatoriska lästiden vid folkskolan från och med den 1 juli 1940 till 36 ⁴/₇ veckor. Vidare föreslås enhetliga bestämmelser rörande antalet verkliga läsdagar. Antalet sådana dagar inklusive dagar, varunder lärjungarna deltaga i skolutflykt eller idrottsövning under lärares ledning, bör enligt de sakkunniga vid en lästid av 39 veckor utgöra minst 214 och vid en lästid av 36 ⁴/₇ veckor minst 202. Möjlighet skulle dock finnas för skoldistrikt att minska antalet verkliga läsdagar med högst tre, därest lärare prövas böra erhålla ledighet för deltagande i kurser eller möten, som äro av betydelse för hans fortbildning.

De sakkunniga framhålla, att ur pedagogiska synpunkter i stort sett samma skäl kunde åberopas för ett utsträckande av den samlade årliga tid, under vilken folkskolan arbetade, som på sin tid anfördes för införande av ett sjunde obligatoriskt skolår. De båda åtgärderna kompletterade varandra så till vida, att båda var och en på sitt sätt bidrog till att förbättra skolans undervisningsresultat. De sakkunniga påpeka härvid,

bland annat, att god färdighet i läsning, skrivning och räkning — de för lärjungarna viktigaste ämnena — icke ernåddes utan mycken och långvarig övning samt att därvid själva träningsmomentet i undervisningen spelade en särskilt viktig roll.

Även sociala skäl talade enligt de sakkunnigas mening för en utsträckning av folkskolans årliga lästid. Detta gällde framför allt industrialiserade och andra likartade samhällen, där föräldrarna många gånger icke hade möjlighet att bereda sina barn sysselsättning eller omvårdnad under den tid av året, då skolan icke påginge.

Som skäl mot ett utsträckande av den obligatoriska lästiden utöver $36\frac{4}{7}$ veckor hava de sakkunniga bland annat framhållit följande:

Den jordbrukande befolkningen hade vissa tider ett påtagligt behov av de mera vuxna barnens hjälp med olika göromål, exempelvis vid sådd och skördearbete, rensning av rotfrukter samt potatis- och betupptagning. Detta manade utan tvivel till varsamhet vid genomförandet av åtgärder, som innebure en utsträckning av skolans lästid.

Även svårigheten att på landsbygden ordna fortsättningsskolans undervisning, som där nästan undantagslöst, fränsett ämnet hushållsgöromål, bestredes av folkskolans lärare, talade emot ett alltför långt läsår. De sakkunniga konstatera nämligen, att — om man ville bibehålla den nu vanliga anordningen med sex veckors fortsättningsskola utanför folkskolans lästid — det mötte betydande svårigheter att få utrymme för de båda skolformerna. Förlades fortsättningsskolans undervisning omkring eller omedelbart efter årsskiftet, bleve folkskolans sommarferier vid 39 veckors lästid för korta, i regel endast 4 à 5 veckor.

De sakkunniga hava även understrukit faran av en alltför stark arbetsbelastning å den enskilde läraren.

Vid vägandet av de skäl, som talade för och emot en utsträckning av lästiden, hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att en måttlig höjning av nu gällande minimum för folkskolans läsår vore fullt motiverad och även genomförbar. Den omständigheten, att skoldistriktet själva i stor utsträckning och under skiftande betingelser framför allt på senare tid förlängt lästiden, bure vittnesbörd om att tidpunkten nu vore inne för generella åtgärder av denna art. Med hänsyn till de åberopade omständigheter, som manade till försiktighet vid reformer på förevarande område, ansågo de sakkunniga sig icke kunna förorda, att minimilästiden nu utsträcktes till 39 veckor — en lästid, som i stort sett torde vara lämplig för städer och industrisamhällen men icke alltid för den egentliga landsbygden — utan begränsade sig till att föreslå, att lästiden genom ändring i folkskolestadgan bestämdes till lägst $36\frac{4}{7}$ veckor.

I nära samband med frågan om utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan står spörsmålet om *antalet i läsåret ingående verkliga läsdagar*. Avsikten med en utsträckning av den årliga lästiden kan, yttra de sakkunniga, helt eller delvis förfelas, om skoldistriktet, samtidigt med att läsåret utsträcket, mer väsentligt utöka antalet lovdagar. De sakkunniga betrakta allmänna bestämmelser angående det lägsta antal läsdagar, som bör förekomma under läsåret, som en konsekvens av 1937 års löneroglering för

folkskolans lärarkår och anse det lämpligt att förhållandena på området regleras i samband med den av de sakkunniga förordade utsträckningen av den årliga lästiden.

De sakkunniga påpeka härvid, att antalet verkliga läsdagar vid $34\frac{4}{7}$ veckor (242 dagars) lästid utgjorde minst 192, varför antalet läsfria dagar utgjorde 50, varav 44 sön- och helgdagar (inklusive vardagarna under påsklovet) och 6 verkliga lovdagar.

Vid lästidens förlängning med två veckor till $36\frac{4}{7}$ veckor (256 dagar) tillkomme högst tolv vardagar. Åtminstone i vissa fall bleve det därför möjligt att öka antalet verkliga läsdagar från 192 till 204. Emellertid borde någon ny lovdag belöpa på den utsträckta lästiden. Observeras borde även, att läsåret vid en utsträckning tämligen säkert komme att omfatta pingsthelgen. Då barnen borde få lov icke blott annandag pingst, som vore helgdag, utan även pingstafton, följde härav, att antalet verkliga läsdagar icke lämpligen borde vid en lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor sättas högre än 202.

Vid lästidens utsträckning till 39 veckor (273 dagar) tillkomme, räknat från en lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor, högst 27 vardagar. Teoretiskt skulle man alltså här kunna tänka sig en utsträckning från 192 till 219 verkliga läsdagar. Emellertid måste hänsyn tagas dels till pingstledigheten, dels till att minst ytterligare en lovdag borde tillkomma, varför antalet verkliga läsdagar vid en lästid av 39 veckor icke rimligen borde sättas högre än 216. En ytterligare reduktion av antalet verkliga läsdagar syntes dock här de sakkunniga motiverad, varför sakkunniga ansåge sig böra stanna vid att förorda, att antalet verkliga läsdagar vid nämnda lästid bestämdes till 214.

I detta sammanhang hava de sakkunniga upptagit frågan om *inställande av undervisningen viss tid i syfte att bereda lärarpersonalen tillfälle att deltaga i utbildningskurser*.

De sakkunniga hava framhållit, att denna fråga vore i hög grad en landsbygdens angelägenhet. På landsbygden arbetade lärarna merendels under mycket svårare förhållanden än lärarna i städerna. Den isolering, som landsbygdens lärare ofta vore utsatta för, kunde inverka ofördelaktigt på skolarbetet. Det låge i öppen dag, att det på grund härav skulle lända skolundervisningen på landsbygden till fördel, om lärarna finge tillfälle att under ordnade former deltaga i lämplig kursverksamhet, vid vilken de kunde träda i kontakt med andra lärare och erhålla intryck och impulser av värde för skolarbetet.

Vid ett realiserande av de sakkunnigas förslag om en obligatorisk lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor ökades möjligheten att genom en mindre inskränkning av den effektiva lästiden bereda lärarna tillfälle till fortbildning. I sådant avseende förordade de sakkunniga, att ledighet för nämnda ändamål skulle få åtnjutas under högst tre dagar varje läsår utan återläsningskyldighet för lärare. I varje särskilt fall skulle statens vederbörande folkskolinspektör lämna sitt medgivande till läsningens inställande. I fråga om mera regelbundet återkommande kurser syntes generellt beslut härutinnan böra fattas av Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen.

Frågan om *fortsättningsskolans ställning* vid en utsträckning av folkskolans årliga lästid har även berörts av de sakkunniga. Enligt de sakkunnigas mening böra effektiva åtgärder vidtagas för centralisering av lands-

bygdens fortsättningsskola. De sakkunniga hava även uttalat sig för att lärare vid folkskola skulle erhålla rätt att tillgodoräkna tjänstgöring i fortsättningsskola för placering i högre lönegrad.

En av de sakkunniga, överläraren E. Eljas, har i *särskilt yttrande* uttalat sig för ett generellt utsträckande i samband med de av de sakkunniga föreslagna skolförbättringarna av tjänstgöringsskyldigheten för folkskollärare till 39 veckor från och med den 1 juli 1942, då motsvarande tjänstgöringsskyldighet inträdde för småskollärlarinna. I de skoldistrikt eller skolor, där lästiden ej vore 39 veckor, borde av folkskollärare uttagas motsvarande tjänstgöring genom uppdelning av flerklassiga läraravdelningar eller genom tjänstgöring $2\frac{3}{7}$ veckor i fortsättningsskola. Där utfyllnad av tjänstgöringstiden ej kunde anses påkallad genom dylika anordningar, finge kompensation ske genom tjänstgöring tvenne veckotimmar i folk- eller fortsättningsskola utöver den, som vore påkallad genom nuvarande bestämmelser.

Myndigheterna m. fl.

I ärendet hava avgivits utlåtanden av domkapitlen utom domkapitlet i Stockholm, av statskontoret samt av skolöverstyrelsen. Överstyrelsen har därvid överlämnat dels infordrade yttranden från samtliga statens folkskolinspektörer, dels ock inkomna yttranden från Sveriges allmänna folkskolläraryörening, Sveriges folkskolläraryörebund, Sveriges folkskollärlarinneförbund, Sveriges småskollärlarinneförbund och föreningen Sveriges mindre folkskolor. Vidare har yttrande avgivits av styrelsen för svenska landskommunernas förbund.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande hävdadt, att den årliga lästiden borde vara enhetlig för samtliga lärare vid folkskolan. Vidare förordas, att läsåret från och med den 1 juli 1942 fastställas till 39 veckor. Långa skolvägar, målmäns behov av arbetshjälp och svårighet att anordna fortsättningsskolan skulle dock kunna medföra befrielse för skolbarn att varje söckendag deltaga i undervisningen.

Överstyrelsen är ense med de sakkunniga i fråga om såväl behovet av allmänna bestämmelser rörande antalet i läsåret ingående verkliga läsdagar som antalet sådana dagar vid en lästid av 39 veckor. Vidare tillstyrkes förslaget om reducering av antalet verkliga läsdagar, därest lärare provas böra erhålla ledighet för fortbildning.

Överstyrelsen framhåller, bland annat, att utvecklingen i hela landet ginge i riktning mot en utsträckning av lästiden till 39 veckor. Nästan alla folkskolinspektörer hade uttalat sig för 39 veckors lästid.

I *domkapitlens* remissyttranden har i allmänhet frågan om folkskollärlarnas tjänstgöringstid trätt i förgrunden. Det övervägande flertalet domkapitel synes anse, att tjänstgöringsskyldigheten borde fastställas enhetligt till 39 veckor. Domkapitlet i Växjö hävdar, att skillnad bör göras mellan å ena sidan lärarens tjänstgöringsskyldighet och å andra sidan barns skolgångsskyldighet, vilken sistnämnda icke borde omfatta mer än $36\frac{4}{7}$ veckor. Domkapitlet i Strängnäs betraktar en anordning med $36\frac{4}{7}$ veckors lästid som en lämplig övergångsform. Domkapitlet i Uppsala synes också förordat $36\frac{4}{7}$ veckors lästid för barnen. De flesta domkapitlen hava

emellertid biträtt den ståndpunkten, att även lästiden för barnen borde utsträckas till 39 veckor med möjlighet till undantag, där särskilda lokala eller andra förhållanden skulle därtill föranleda. Domkapitlet i Karlstad har uttryckligen anslutit sig till den skiljaktiga mening, som förekommit hos de sakkunniga. Andra domkapitel hava i väsentliga avseenden anslutit sig till nämnda mening. Endast domkapitlet i Skara och Lund hava oförbehållsamt uttalat sig för de sakkunnigas förslag angående lästidens längd.

Såsom motiv för en enhetlig tjänstgöringstid för lärarna om 39 veckor har bland annat åberopats, att skillnaden mellan den egentliga landsbygdens och de större samhällenas skolor därigenom skulle minskas samt att landsbygdens skolor skulle vinna en välbehörlig förstärkning. Vidare framhålles det olämpliga i att avgörandet av frågor rörande lästidens längd ankomme på skoldistriktet. Lärarna komme därigenom i en mellanställning, och skoldistrikt med den kortare lästiden finge nöja sig med sämre meriterade lärare.

För en utsträckning av lästiden endast till $36\frac{4}{7}$ veckor har åberopats, att en längre lästid skulle vara skadlig för barnen, att svårigheter skulle uppstå i lantbruksdistrikt, som hade behov av barnens arbetskraft, att övergången från $34\frac{1}{2}$ veckor till 39 veckors lästid i en del skoldistrikt komme att bliva alltför häftig och mötas med ovilja från målsmän, särskilt som genomförandet av en annan skolreform, det sjunde skolåret, ofta stode på dagordningen.

De ovannämnda *lärarorganisationerna* hava i det väsentliga anslutit sig till den av reservanten Eljas uttalade meningen.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har biträtt det förslag i ämnet, som framlagts av majoriteten bland de sakkunniga. Styrelsen anslöte sig till fullo till den av de sakkunniga uttalade uppfattningen, att de faktorer, som borde vara utslagsgivande vid bestämning av lämpligaste längd för lästiden, vore särskilt skiftande i de olika delarna av rikets landsbygd, varför obligatoriskt införande därstädes av 39 veckors lästid icke borde ifrågakomma. Landsbygdens skoldistrikt borde under alla förhållanden hava möjlighet att i viss utsträckning anpassa lästidens längd efter de lokala förhållandena. Då det emellertid ej torde vara uteslutet, att behov härav kunde föreligga även i övriga skoldistrikt, borde alla skoldistrikt hava rätt att välja mellan en lästid om $36\frac{4}{7}$ veckor och en sådan om 39 veckor.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot en ökning av lästiden i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit, ehuru ämbetsverket i vissa avseenden funne sig böra motsätta sig de framställda förslagen. Sålunda avstyrkes förslaget, att lärare skulle kunna erhålla befrielse från undervisningen under tre dagar årligen för beivrande av fortbildningskurser, under motivering att liknande anordningar icke förekomme beträffande statliga, i de nya löneplanerna inplacerade befattningshavare samt att tillräckliga skäl icke anförts för ett dylikt medgivande för folkskolläraernas del.

Departementschefen.

Inledningsvis har departementschefen i anslutning till vad av de sakkunniga i motsvarande hänseende anförts framhållit, att de spörsmål, som här föreläge till bedömande, väsentligen vore av skolorganisatorisk, icke av löneteknisk natur. De nu framlagda förslagen bedömde departementschefen från denna utgångspunkt. Departementschefen funne på grund

härav anledning icke föreligga att till särskild granskning upptaga de synpunkter, som i ärendet anförts rörande tjänstgöringsskyldighet och löneställning för folkskollärare utan inriktade sig på möjligheterna att från de förutsättningar, som skapats genom 1937 års riksdags berörda beslut, i organisatoriskt hänseende förbättra folkskoleväsendet och stärka den undervisning, som detta hade att förmedla.

Departementschefen har i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter och sammanslutningar tillstyrkt en obligatorisk förlängning av folkskolans årliga minimilästid.

Enighet rådde emellertid icke, påpekar departementschefen, rörande frågan, huru långt man för närvarande lämpligen borde sträcka sig vid åtgärder på detta område.

Vid genomförandet av 1937 års löneroglering för lärarkåren hade jämväl nämnda spörsmål varit på tal. Vid detta tillfälle hade man på åtskilliga håll ställt sig tveksam mot åtgärder, som skulle innebära fastställandet av en för alla skoldistrikt enhetlig lästid. I detta hänseende hade en märkbar förändring inträtt. Meningarna ginge för närvarande bland de hörda myndigheterna i den riktningen, att tiden nu vore inne för enhetliggörande av skolans lästid. Anledningen härtill vore, om de lönetekniska skälen lämnades åt sidan, närmast att söka i det förhållandet, att skoldistriktet i betydande utsträckning begagnat sig av den genom 1937 års löne- och statsbidragsreglering öppnade möjligheten att utan merkostnad för dem förlänga den årliga lästiden. De förväntningar, som i detta hänseende knutits vid 1937 års riksdags lönerogleringsbeslut, hade gått i uppfyllelse.

Även om enligt departementschefens mening stort avseende måste fästas vid att skoldistriktet på senare tid i glädjande omfattning, måhända i större utsträckning än som förutsatts vid berörda omläggning av grunderna för statsbidragen till folkskoleväsendet, spontant befordrat undervisningen i skoldistriktet genom att utsträcka lästiden, syntes å andra sidan denna omständighet icke böra föranleda statsmakterna att nu genom generella bestämmelser vidtaga för långtgående åtgärder på området. Det rådde en väsentlig olikhet mellan å ena sidan att genom lämpliga statsbidragsbestämmelser befrämja denna utveckling och å andra sidan att genom generella föreskrifter fastställa en enhetlig lästid; risk föreläge för att de fördelar i skolorganisatoriskt avseende, som ernåddes på sistnämnda väg, finge köpas på bekostnad av värden av mindre påtagbar men icke desto mindre mycket betydelsefull natur. Det vore av vikt, att folkskolan ute i orterna omfattades med sympati och förtroende av befolkningen. Detta intresse finge icke sättas i fara genom en alltför stark påfrestning på en gång av de enskildas prestationsförmåga. Skoldistriktets intresse för folkskoleväsendet, vilket på många håll vore betydande, vore en värdefull tillgång, som icke borde äventyras genom för häftigt verkande skolorganisatoriska åtgärder; detta skulle kunna i vissa fall tänkas inträffa, om en lästid av 39 veckor nu generellt fastställdes. Det finge icke förbises, att de skoldistrikt, som ännu icke utsträckt lästiden, säkerligen i många fall hade de största svårigheterna att övervinna vid åtgärder i detta avseende, och att just dess skoldistrikt komme att beröras av en genom författningsändring reglerad övergång till längre lästid. En utsträckning av lästiden med

inemot en månad skulle förvisso i flera av dessa distrikt för närvarande medföra kännbara olägenheter.

Det vore visserligen tänkbart, att övergången till det nya systemet skulle kunna uppmjukas genom lämpligt avvägda övergångsbestämmelser i anslutning till vissa av skolöverstyrelsen och ett par domkapitel framställda förslag. När departementschefen tillstyrkte åtgärder för utsträckning av folkskolans lärokurs till sju läroår, hade departementschefen framhållit, att en fördjupad och förbättrad medborgerlig utbildning måste anses vara av så stort värde för de ungas egen framtid, att de uppoffringar, hemmen i vissa fall kunde komma att behöva ikläda sig, därigenom mer än väl uppvägdes. I anslutning härtill skulle departementschefen, oaktat de betänkligheter mot en enhetlig lästid, som kunde anföras, kunnat ansluta sig till tanken på en etappvis skeende övergång till en sådan ordning, om icke under de närmaste åren skulle genomföras nyssberörda särskilt för landsbygdens skolväsende principiellt och praktiskt genomgripande åtgärder för folkskolans utbyggande med en sjunde årsklass. Övergången till sjuårig lärokurs skulle enligt de i ämnet gällande bestämmelserna äga rum, så snart sådan provades lämpligen kunna ske, dock som regel senast med ingången av läsåret 1948—49. Utan skoldistriktets medgivande kunde icke före nämnda läsår sjuårig skolkurs införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—43. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle den årliga lästiden utsträckas till 39 veckor i allmänhet från och med läsåret 1942—43, alltså vid den tidpunkt, då Kungl. Maj:t kunde mot skoldistriktets medgivande ålägga distrikt att införa sjuårig folkskola. Det syntes icke lämpligt att låta två för landsbygdens skolväsende så betydelsefulla och ingripande reformer till tiden sammanfalla.

Departementschefen har vidare framhållit de svårigheter, som för fortsättningsskolan skulle uppstå vid en förlängning till 39 veckor av folkskolans lästid.

De ekonomiska konsekvenserna för statsverket syntes departementschefen icke heller böra förbises. Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle en utsträckning av den årliga minimilästiden till $36\frac{4}{7}$ veckor med utgångspunkt från nu gällande lönebestämmelser draga en merkostnad för statsverket av omkring 700,000 kronor. Skulle lästiden i stället obligatoriskt fastställas till 39 läsveckor, kunde motsvarande merkostnader enligt av överstyrelsen verkställda beräkningar uppskattas till omkring 2,600,000 kronor. Den vid bifall till överstyrelsens förslag uppstående ytterligare utgiftsökningen med 1,900,000 kronor skulle för statsverket inträda vid en tidpunkt, då en betydande ökning av statens utgifter föranleddes av genomförandet av det sjunde skolåret.

Ehuru en enhetlig lästid inom folkskoleväsendet ur många synpunkter skulle vara önskvärd, ansåge departementschefen sig med hänsyn till vad sålunda anförts icke kunna tillstyrka, att bestämmelser i sådant avseende nu meddelades. Däremot låge det — framhåller departementschefen — i öppen dag, att det borde vara statsmakterna angeläget att med tjänliga medel främja den nu pågående utvecklingen för utsträckning av lästiden till 39 veckor; vissa av de förslag, som av departementschefen i det följande förordades, vore ägnade att befordra en sådan utveckling.

Sakkunnigmajoritetens förslag om begränsning av skoldistriktens valfrihet i fråga om lästidens längd till två lästider, $36 \frac{4}{7}$ veckor och 39 veckor, träffades icke av de erinringar, departementschefen i det föregående framställt, men innebure ett betydande framsteg i jämförelse med nuvarande förhållanden. I icke mindre än omkring 700 skoldistrikt skulle lästiden förlängas vid ett genomförande av detta förslag; enligt lämnade uppgifter skulle omkring 2,100 lärare med småskollärarkompetens och 2,200 lärare med folkskollärarkompetens erhålla utsträckt tjänstgöringstid. Företrädesvis skulle de klenare skolformerna erhålla förbättrade arbetsbetingelser, men så skulle bliva fallet jämväl beträffande 235 läraravdelningar av A-form. Betydelsen av en sådan förlängning av undervisningstiden finge således icke underskattas. Sammantagna med den förbättring av skolväsendet, som framkallats genom 1937 års löne- och statsbidragsreglering, torde de ifrågasatta åtgärderna innebära en av de viktigaste åtgärder för förbättring av folkundervisningen, som under den senaste tiden vidtagits i vårt land.

Mot de sakkunnigas förslag rörande tidpunkten för åtgärdens genomförande hade departementschefen intet att erinra. De nya bestämmelserna skulle alltså träda i kraft den 1 juli 1940. I likhet med de sakkunniga och de i ärendet hörda myndigheterna funne departementschefen det lämpligt, att bestämmelser samtidigt meddelades rörande det antal verkliga läsdagar, som borde ingå i läsåret. Det härutinnan framställda förslaget ansåge departementschefen sig kunna biträda.

Departementschefen förordade vidare de sakkunnigas förslag, att skoldistrikt skulle erhålla rätt att minska antalet verkliga läsdagar med högst tre, därest lärare prövades böra erhålla ledighet för deltagande i kurser eller möten, som vore av betydelse för lärarnas fortbildning.

Beträffande de av de sakkunniga ifrågasatta åtgärderna med avseende på fortsättningsskolans ytterligare centralisering ville departementschefen framhålla, att dylika syntes påkallade. Då emellertid frågan om fortsättningsskolans ställning stode i visst samband med det aktuella spørsmålet om undervisningsplan för den sjuåriga folkskolan, syntes i detta sammanhang ställning icke böra tagas till de sakkunnigas berörda förslag. Med hänsyn härtill funne departementschefen sig ej heller böra föreslå Kungl. Maj:t att för 1939 års riksdag framlägga förslag i anledning av en av skolöverstyrelsen framlagd utredning om införande i fortsättningsskolan av obligatorisk undervisning i hushållsgöromål.

Vad de sakkunniga yttrat rörande rätt för lärare att tillgodoräkna tjänstgöring i fortsättningsskola för placering i högre lönegrad hade departementschefen, efter samråd med chefen för finansdepartementet, funnit böra föranleda allenast det uttalandet, att denna fråga borde närmare dryftas först sedan klarhet vunnits i nyssberörda hänseenden.

Utskottet är ense med departementschefen om att de spørsmål, som nu föreligga till bedömande, väsentligen äro av skolorganisatorisk art och icke av löneteknisk natur. Från denna utgångspunkt har det gällt för utskottet att pröva de föreliggande förslagen till förbättrande av folkskoleväsendet i organisatoriskt avseende och stärkande av den undervisning, som detta har att förmedla.

De sakkunniga, de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutning-

Utskottet.

arna samt departementschefen äro alla ense om att den nuvarande minimilästiden bör utsträckas. Någon gensaga häremot har icke heller gjorts i de motionsvis väckta förslagen utom i motionen II: 431, däri avslag yrkats å Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del. Utskottet anser för sin del att fullgoda skäl blivit anförda för en obligatorisk förlängning av folkskolans årliga minimilästid. För närvarande kunna skoldistriktet planlägga undervisningen enligt tre alternativa lästider $34\frac{4}{7}$ veckor, $36\frac{4}{7}$ veckor och 39 veckor. Ett enhetliggörande av folkskolans lästid skulle enligt departementschefens mening ur åtskilliga synpunkter visserligen vara eftersträfvansvärt, men han har i likhet med de sakkunniga likväl icke ansett sig kunna tillstyrka en så långt gående åtgärd på detta område som ett successivt övergående till en enhetlig lästid av 39 veckor. Departementschefen har därför stannat vid att föreslå minimilästidens bestämmande till $36\frac{4}{7}$ veckor, varigenom framdeles i stället för tre, två alternativa lästider skulle ifrågakomma. Detta ståndpunktstagande har i främsta rummet förestavats av att departementschefen icke ansett lämpligt att samtidigt genomföra två så ingripande och betydelsefulla reformer som utbyggandet av folkskolan med en sjunde årsklass och lästidens utsträckning till 39 veckor. Utskottet delar den av departementschefen i förevarande avseende uttalade uppfattningen. Den mycket betydande reformverksamhet inom folkskoleväsendet, som ägt rum under senare år, talar enligt utskottets mening för att varsamhet bör iakttagas från statsmakternas sida, när det gäller genomförandet av ytterligare skolorganisatoriska åtgärder. Utskottet anser sig därför icke kunna tillstyrka, att steget nu skulle tagas fullt ut till en enhetlig lästid av 39 veckor, men vill understryka det av departementschefen gjorda uttalandet, att det bör vara statsmakterna angeläget att främja den pågående frivilliga utvecklingen för utsträckning av lästiden till 39 veckor. Kungl. Maj:ts förslag om införande av en minimilästid av $36\frac{4}{7}$ veckor får utskottet alltså giva sin anslutning och får härvid särskilt betona, att genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vinnes en önskvärd utjämning mellan nu rådande förhållanden i olika skoldistrikt, samtidigt som företrädesvis de svagare skolformernas arbetsbetingelser komma att förbättras.

Emot den föreslagna reformens genomförande från och med den 1 juli 1940 har utskottet intet att erinra.

Utskottet biträder jämväl departementschefens förslag med avseende å det antal verkliga läsdagar, som böra ingå i läsåret, ävensom beträffande rätt för skoldistrikt att minska antalet effektiva läsdagar med högst tre, i syfte att bereda lärare möjlighet att erhålla ledighet för deltagande i kurser och möten, som äro av betydelse för lärarens fortbildning.

Med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit ställer utskottet sig avvisande till de i motionerna I: 244, I: 246 och II: 370, I: 254 och II: 404 samt II: 431 gjorda yrkandena.

Förstärkning av undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar.

Nuvarande förhållanden.

I propositionen erinras om de svårigheter, som äro förenade med undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar, samt om de åtgärder, som hittills vidtagits för minskande av dessa svårigheter; dessa åtgärder äro enligt propositionen huvudsakligen följande:

I skolor av B 3- och D 1-form (en lärare undervisar samtliga klasser) sker *intagning av nybörjare endast vartannat år*, varigenom antalet samtidigt undervisade klasser kunnat reduceras till tre vid sexåriga folkskolor och tre à fyra vid sjuåriga.

Vidare finnas föreskrifter om *samläsning* mellan två eller flera årsklasser i ämnen, där så lämpligen kan ske.

Särskild undervisning kan i viss utsträckning förekomma för olika årsklasser inom ramen för gällande timplaner, i det att vissa klasser i en del ämnen kunna undervisas färre antal veckotimmar än andra klasser.

I samband med sjunde skolårets införande vidtogos vidare anordningar för beredande av ökade möjligheter till särundervisning vid skolor av B 2-, B 3- och D 1-former.

Vid sjuåriga skolor, tillhörande de sistnämnda båda skolformerna, har sålunda genom ändring i § 15 folkskolestadgan lästiden varje år, då nybörjarklass intages, utsträckts till 39 veckor, därest vid läsårets början antalet lärjungar i skolan utgör minst 12. Ändringen, som tillkom på förslag av 1934 års folkskolsakkunniga, innebar utsträckning av lästiden endast för lärarna. Barnens lästid skulle däremot kunna bibehållas oförändrad. Härigenom har vunnits, att den mellanliggande tiden kan disponeras för särundervisning åt de klasser, som äro i behov därav.

Vid skolor av B 2-form åter, där förstärkningsanordningarna genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 september 1936 införts allenast på försök i vissa skoldistrikt, företrädesvis i Skåne, beredes särundervisning för lärjungarna utöver det i undervisningsplanen angivna timantalet på så sätt, att läraren vid sidan av den honom i övrigt åliggande tjänstgöringen mot *timlärararvode* meddelar direkt undervisning för klasser, som eljest skulle hava sysselsatts med tysta övningar.

Växellov. I kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 372) hava vidare meddelats föreskrifter rörande uppdelning av lärjungarna i heltidsläsande skolor, där i regel två eller flera årsklasser sammanhållas vid undervisningen, innebärande, att de i en undervisningsavdelning ingående klasserna växelvis få ledigt från skolarbetet en dag i veckan, varigenom läraren får möjlighet att under några timmar varje vecka koncentrera undervisningen på den del av avdelningen, som icke har ledigt. Uppdelning av lärjungarna kan emellertid äga rum endast, då skolvägarnas längd eller andra särskilda förhållanden av motsvarande betydelse därtill föranleda. Prövningen härav tillkommer domkapitel i samband med fastställande av reglemente för skoldistrikt. Det är således icke pedagogiska skäl, som här föranlett bestämmelsernas tillkomst, utan närmast yttre, för skolans arbete ogyvnnsamma förhållanden.

De sakkunnigas förslag.

Undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar bör enligt de sakkunniga förbättras

dels genom att bereda skild undervisning åt de särskilda klasserna genom *uppdelning av undervisningsavdelning* inom ramen av den för läraren gällande tjänstgöringstiden under viss del av läsåret i större utsträckning än för närvarande är fallet,

dels ock genom *utvidgning av rätten till statsbidrag för avlöning av timlärare* i syfte att nedbringa klass- och elevantalet i undervisningsavdelningarna.

Förslagen avses skola träda i kraft den 1 juli 1940.

I fråga om *undervisningens differentiering genom uppdelning av undervisningsavdelningar* hava de sakkunniga anfört bland annat:

De sakkunniga utginge ifrån att sådan uppdelning borde kunna ske, då så påkallades av de föreliggande omständigheterna, exempelvis på grund av elevantalets storlek, skolvägarnas längd och de sociala förhållandena. Uppdelningen skulle kunna äga rum under en tid, i stort sett motsvarande det vid en utsträckning av den årliga lästiden tillkommande timantalet, d. v. s. vid en lästid av 39 veckor under tillhoppa omkring 100 lärotimmar per år och vid en lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor under tillhoppa omkring 50 lärotimmar per år. Uppdelningen skulle förekomma allenast vid B 2-, B 3- och D 1-skolor samt vid småskolor av b-form. Som förutsättning borde icke genom allmän föreskrift uppställas visst minimiantal elever.

De sakkunniga utginge från att — därest lästiden utgjorde minst $36\frac{4}{7}$ veckor — de i vederbörande undervisningsavdelningar ingående klasserna borde, i syfte att bereda ökade möjligheter till direkt undervisning, kunna växelsvis erhålla ledigt från skolarbetet under den tid, läraren undervisade återstoden av undervisningsavdelningen. Lästiden för läraren bleve därigenom alltid minst $36\frac{4}{7}$ veckor, men för barnen något kortare, beroende på vilken tid, som ansloges för separat undervisning utöver den i undervisningsplanerna anslagna tiden.

Vid bedömandet av spörsmålet, *i vilka skolformer den ifrågavarande uppdelningen lämpligen borde komma till stånd*, borde de tekniska svårigheterna vid undervisningen vara avgörande. Dylika svårigheter vore i hög grad beroende av elevantalets storlek men syntes i varje fall vara betydande i skolor av B 2-, B 3- och D 1-form.

I B 1-skolan, i vilken läraren hade att undervisa två à tre klasser, föreläge knappast några större organisatoriska svårigheter vid undervisningen. Hela avdelningen hölles där samlad i en grupp i flertalet ämnen, och om läraren exempelvis önskade giva sjunde klassen skild undervisning i medborgarkunskap eller något annat ämne, hade han icke större tekniska svårigheter att övervinna än dem, läraren i B 2-skolan hade att dagligen brottas med. Något annorlunda ställde sig saken i småskolor av b-form. Här medförde nybörjarna åtskilliga problem. Säkerligen vore en uppdelning exempelvis i början av höstterminen väl motiverad i dessa skolor, särskilt om barnantalet vore tämligen stort.

Det syntes erforderligt, att bestämmelser meddelades rörande den tidslängd, under vilken uppdelning borde kunna ske. Härvid kunde man lämpligen utgå från den undervisningstid, som tillkomme vid en förlängning av lästiden. Utsträcktes lästiden till 39 veckor, ökades undervisningstiden med omkring en månad och antalet lärotimmar med 100—110 utöver den nu gällande minimilästiden. Utsträcktes åter lästiden endast till $36 \frac{4}{7}$ veckor, ökades undervisningstiden med två veckor och antalet lärotimmar med omkring 50.

Med utgångspunkt härifrån borde en undervisningsavdelning kunna uppdelas under en sammanhängande tid av högst en månad, om lästiden utgjorde 39 läsveckor, och under en sammanhängande tid av högst två veckor, om lästiden utgjorde $36 \frac{4}{7}$ läsveckor. I vissa fall kunde det emellertid vara lämpligare, att nämnda tid av en månad, respektive två veckor i stället styckades i kortare perioder, omfattande två eller flera sammanhängande dagar och förlagda till olika delar av läsåret eller — vid exempelvis 39 veckors lästid — en dag (5 à 6 timmar) varannan vecka eller en halv dag (3 timmar) varje vecka.

I de fall, där s. k. växellovdagar förekomme, syntes någon ytterligare styckning av undervisningstiden icke böra komma i fråga. Ej heller borde uppdelning kunna ske i halvtidsläsande skolor.

Förslaget om *utvidgning av rätten till statsbidrag för avlöning av timlärare* äsyftar att nedbringa klass- och elevantalet i vissa undervisningsavdelningar vid undervisningen i sådana ämnen, där ett högt elevantal är till väsentligt hinder för undervisningens effektivitet. Rätt till statsbidrag skulle tillkomma endast skolor av folkskolans B-former samt mindre folkskolor av D 1-form och småskolor av b-form. Statsbidraget skulle begränsas till högst fyra veckotimmar per undervisningsavdelning och utgå under förutsättning, att elevantalet i vederbörande avdelningar överstiger visst minimiantal.

De sakkunniga hava härom anfört bland annat:

Genom att med anlitan av timlärare uppdelas undervisningsavdelningar med högt elevantal under ett begränsat antal timmar vid undervisningen i ämnen, i vilka icke med fördel kunde samtidigt handledas ett större antal elever, kunde skolarbetet i hög grad underlättas och undervisningen för varje elev bliva mer ingående och värdefull. Den uppdelning av undervisningsavdelning i parallellavdelningar i syfte att nedbringa elevantalet, som av de sakkunniga sålunda ifrågasattes, komme alltså att vid ett högre elevantal komplettera den i det föregående föreslagna anordningen till ökande av möjligheterna för läraren att bereda särundervisning åt de i undervisningsavdelningen ingående klasserna.

De sakkunniga erinrade, att statsbidrag för närvarande kunde utgå till avlönande av timlärare i skoldistrikt, där överlärare vore anställd, för det antal veckotimmar, varmed överlärarens undervisningsskyldighet understege 30 veckotimmar.

De sakkunniga ansåge, att statsbidrag till timlärare borde i undervisningsavdelningar med högt elevantal kunna utgå även för undervisning utöver det i timplanen angivna antalet lärartimmar. Givetvis kunde en

anordning med extra timlärartimmar vara berättigad i samtliga skolformer, i A-skolan med dess ibland över 40 elever likaväl som i ödebygdens mindre folkskola. Till en början borde dock här avsett statsbidrag icke utgå till andra skolor än heltidsläsande skolor, där en lärare hade att samtidigt undervisa två eller flera klasser, d. v. s. till skolor av folkskolans B-former samt mindre folkskola av D 1-form och småskola av b-form.

Då det kunde beräknas, att särskild för ändamålet lämpad lärare i allmänhet icke stode till förfogande, finge det förutsättas, att den extra undervisning, varom här vore fråga, i regel komme att bestridas av skolans ordinarie lärare.

Den omständigheten, att ifrågavarande timlärarersättning företrädesvis torde komma de vid vederbörande skola sysselsatta ordinarie lärarna till godo, borde icke föranleda, att timlärartjänstgöringen inlades i lärarnas ordinarie tjänstgöringsskyldighet. Vidare borde rätten till statsbidrag för ändamålet på lämpligt sätt begränsas.

Om som timlärare anlätades ordinarie lärare, borde statsbidrag utgå, endast om och i den mån läraren fullgjort den maximitjänstgöring per vecka, som angäves i avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor. Vidare borde föreskrift meddelas om att statsbidrag till timlärararvoden skulle utgå endast för ett visst högsta antal veckotimmar per undervisningsavdelning. De sakkunniga funne lämpligt att försöksvis utgå från det antal timlärartimmar, som i allmänhet toges i anspråk vid de nuvarande förstärkningsanordningarna vid skolor av B 2-form, d. v. s. högst fyra veckotimmar per undervisningsavdelning.

De sakkunniga hade uppställt två olika alternativ i fråga om det elevantal, som borde medföra rätt till statsbidrag för ifrågavarande timlärarundervisning. Enligt dessa skulle rätt till sådant statsbidrag inträda, då elevantalet överstege vid skolor av

	Alternativ I	Alternativ II
B 1-formen	35	30
B 2- »	30	25
B 3- »	25	20
D 1- »	25	20
b- »	25	20

Ur pedagogisk synpunkt syntes det enligt de sakkunnigas mening önskligt, att alternativ II accepterades.

Yttranden över förslaget.

Skolöverstyrelsen har i princip anslutit sig till förslaget om uppdelning av undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar. Dock anser överstyrelsen, att en sådan uppdelning icke bör medföra kortare årlig lästid för någon skolklass än $36 \frac{4}{7}$ veckor. Vidare framhålles, att den ifrågasatta särundervisningen bör förekomma i samtliga två- eller flerklassiga heltidsläsande skolor, således även i B 1-skolor. I likhet med de sakkunniga anser däremot överstyrelsen, att något krav på visst minimiantal barn i undervisningsavdelning icke bör uppställas såsom villkor för uppdelning till särundervisning. I samband härmed ifrågasättes, att föreskrift i skolreglemente om s. k. växellov

enligt förutnämnda kungörelse nr 372/1921 bör för vinnande av enhetlighet underställas överstyrelsens prövning och godkännande.

Förslaget om utvidgning av rätten till statsbidrag för avlöning av timplärare har i stort sett icke föranlett annan erinran från överstyrelsens sida, än att sådant bidrag icke borde utgå för undervisning i andra än sjuåriga B 2-, B 3- eller D 1-skolor. Sexåriga skolor eller sjuåriga B 1-skolor skulle sålunda undantagas. Barnantalet i undervisningsavdelningarna skulle däremot kunna vara lägre än vad de sakkunniga föreslagit.

Domkapitlen hava i allmänhet lämnat de sakkunnigas förslag utan erinran.

De sakkunnigas förslag om uppdelningen av undervisningsavdelningar har icke föranlett annan erinran från statskontorets sida än att sådan uppdelning under 100 lärotimmar syntes bliva alltför omfattande. Den åsyftade förbättringen torde kunna uppnås även vid uppdelning under 50 lärotimmar.

Mot förslaget om statsbidrag till avlöning av timplärare har statskontoret erinrat, att det av de sakkunniga förordade alternativet beträffande elevantalet icke skulle medföra sådana fördelar för undervisningen, att de motsvarade den högst betydande skillnaden i kostnad mellan de båda alternativen. Ämbetsverket har därför förordat det såsom alternativ I betecknade förslaget. Vidare har statskontoret påyrkat, att särskild ersättning till ordinarie lärare för ifrågavarande undervisning borde utgå endast om samtliga lärare vid vederbörande skola uppnått den för dem enligt avlöningsreglementet gällande maximitjänstgöringen.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört huvudsakligen följande:

På grundval av den nu föreliggande utredningen ansåge departementschefen sig kunna konstatera, att en *differentiering av undervisningen* enligt de av de sakkunniga angivna riktlinjerna, som hade sin största betydelse för landsbygdens skolväsende, i åtskilliga fall kunde i hög grad främja skolans undervisningsresultat, i andra fall vara av mera tvivelaktigt värde. Betydelsen ur pedagogisk synpunkt av den ifrågasatta anordningen syntes helt vara beroende av de i de särskilda fallen föreliggande förhållandena, och det vore därför lämpligt att — såsom de sakkunniga också tänkt sig — låta dess tillämpning i de enskilda skoldistrikten bliva beroende av särskild prövning från fall till fall. I detta hänseende ville departementschefen förorda, att förslag till reglementsbestämmelser om differentiering av undervisningen på angivet sätt skulle obligatoriskt underställas skolöverstyrelsen för prövning och godkännande. Mot vad av överstyrelsen i motsvarande hänseende föreslagits beträffande bestämmelser rörande växellov hade departementschefen intet att erinra. Tvärtom ville departementschefen framhålla önskvärdheten av att de bestämmelser, som utfärdades i detta hänseende, sammanfördes och samordnades med motsvarande bestämmelser rörande den av departementschefen tillstyrkta uppdelningen av undervisningsavdelningar. Då vad sålunda förordats syntes medföra betryggande garantier för att de ifrågasatta differentieringsanordningarna i

de särskilda fallen erhöle en lämplig omfattning och utformning, ansåge departementschefen sig icke böra taga fasta på statskontorets förslag, att särundervisningen skulle begränsas till endast 50 lärotimmar.

I likhet med de sakkunniga och på av dessa anförda skäl ansåge departementschefen, att för uppdelning av undervisningsavdelning ej borde krävas visst minimiantal lärjungar. Likaledes delade departementschefen uppfattningen om att sådan uppdelning borde förekomma endast vid B 2-, B 3- och D 1-skolor samt vid småskolor av b-form. Behovet av att utsträcka anordningen jämväl till B 1-skolor syntes icke vara ådagalagt.

Förslaget om *utvidgning av rätten till statsbidrag för avlöning av timlärare* åsyftade att nedbringa elevantalet vid undervisningen i sådana ämnen, där ett högt elevantal utgjorde ett väsentligt hinder för undervisningens effektivitet.

Departementschefen ville erinra, att 1936 års riksdag i sin skrivelse nr 297 framhöll vikten av att lärjungeantalet begränsades i folkskolans läraravdelningar och även förutsatte, att denna för skolväsendets förbättring viktiga fråga allt fortfarande bleve föremål för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters uppmärksamhet. Som ett första steg i denna riktning vore de sakkunnigas ifrågasatt förslag att betrakta, och departementschefen ansåge sig böra så mycket hellre ansluta sig till grundtanken i detsamma, som motsvarande anordningar redan vidtagits i andra kommunala skolor och i statliga skolor.

Departementschefen kunde ej dela skolöverstyrelsens uppfattning, att bland annat skolor av B 1-form och skolor med endast sexårig kurs borde undantagas från rätt att erhålla statsbidrag till timlärare för uppdelning av undervisningsavdelning vid högt barnantal. I likhet med de sakkunniga ansåge departementschefen, att sådant statsbidrag borde under vissa villkor utgå till skolor av folkskolans B-former, mindre folkskolor av D 1-form samt småskolor av b-form.

I valet mellan de av de sakkunniga framställda två alternativa förslagen i fråga om den elevnumerär, som borde medföra rätt till statsbidrag, hade departementschefen funnit sig böra för närvarande, intill dess närmare erfarenheter av de ifrågasatta åtgärderna inhämtats, förorda alternativ I. Även detta alternativ, vars genomförande droge en lägre kostnad än det av de sakkunniga närmast förordade, syntes ägnat att i ej ringa grad befrämja undervisningen vid de förevarande svaga skolformerna.

I övrigt funne departementschefen sig böra biträda de sakkunnigas föreliggande förslag, dock med den jämkningen att en förutsättning för timlärarsättning till ordinarie lärare borde vara, att *alla* folk- och småskollärare vid vederbörande skola uppnått stadgad maximitjänstgöring. Skolöverstyrelsen syntes emellertid böra hava möjlighet att i de fall, då särskilda förhållanden kunde påkalla ett undantag från sistnämnda villkor, medgiva sådant undantag.

Motionen I: 243.

Till stöd för det i denna motion gjorda yrkandet, att differentiering av lästiden måtte medgivas jämväl vid skolor av B 1-form, har anförts bland annat:

På landsbygden förekomme i stor utsträckning B 1-skolorna jämsides med skolorna av B 2-, B 3- och D 1-formerna inom samma skoldistrikt. Det vore självklart att de förutsättningar, nämligen långa skolvägar, stort elevantal och övriga sociala förhållanden, som enligt propositionen skulle vara för handen, för att dessa förstärkningsanordningar finge tillgripas, kunde förefinnas i lika hög grad vid B 1-skolorna som vid de övriga skolformerna. Visserligen hade en lärare i B 1-skolorna färre klasser att undervisa än vad som vore fallet i B 2-formen, men det vore dock 2 och 3 klasser som han samtidigt skulle ägna sig åt och då möjligheterna till en uppdelning av läraravdelning inom samtliga småskolor av b-formen hade föreslagits med sina två klasser, syntes knappast några skäl hava förelegat att ställa B 1-skolorna utom den möjlighet till en effektivare undervisning som förslaget innebure.

Därtill kunde fogas den erinran att med införandet av ett sjunde skolår fortsättningsskolan bleve 1-årig, varför det vore nödvändigt att en del av fortsättningsskolans kursmoment måste genomgå i folkskolorna, om icke de med det sjunde skolåret åsyftade förbättringarna av folkskolundervisningen till en del skulle förfelas. För att möjliggöra upptagandet av vissa av fortsättningsskolornas ämnen inom folkskolans samtliga B-former vore naturligtvis den föreslagna anordningen av mycket stort värde. Även ur denna synpunkt kunde det knappast vara välbetänkt att ställa B 1-skolorna utan möjlighet att vid behov tillgripa de föreslagna förstärkningsanordningarna.

Motionerna I: 253 och II: 418.

Till stöd för det i förevarande motioner gjorda yrkandet, att statsbidrag måtte få utgå till arvode åt timlärare vid två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka ingå även folkskolans sjunde klass, då antalet lärjungar i avdelningen uppgår till minst 20, har anförts i huvudsak följande:

Som en verklig förstärkningsanordning kunde man utan tvekan betrakta förslaget att i flerklassiga skolavdelningar något utöka antalet lärartimmar. Likväl hade en i detta sammanhang betydelsefull synpunkt icke blivit i tillbörlig grad beaktad. Det vore känt, att man mångenstädes hyst tvekan angående möjligheten att i flerklassiga skolavdelningar med gott resultat införa även 7:e årsklassen. Denna tvekan hade sin grund bland annat däri, att, då folkskolan bleve sjuårig, måste en väsentlig del av den eljest till fortsättningsskolan förlagda undervisningen överflyttas till folkskolan. Detta mötte inga särskilda svårigheter, då folkskolans sjunde klass vore anordnad enligt A-formen, och även i andra skolformer kunde undervisningen i modersmålet och naturkunnskap förläggas till den sjuåriga folkskolan. Annorlunda ställde det sig beträffande undervisningen i medborgarkunskap. Undervisningen i detta ämne kunde till största delen icke med fördel meddelas i folkskolan med mindre läraren bereddes tillfälle att erforderligt antal timmar uteslutande eller åtminstone huvudsakligen sysselsätta sig med lärjungarna i sjunde årsklassen. Där skolan anordnades på detta sätt, kunde däremot undervisningen jämväl i medborgarkunskap lämpligen förläggas till sjunde klassen även i skolor med flerklassiga avdelningar. Den ettåriga fortsättningsskolan kunde då, om så önskades, göras helt yrkesbestämd. Det eljest svårlösta problemet angående sam-

bandet mellan sjunde årsklassen och den ettåriga fortsättningsskolan vid landsbygdsskolor vunne på detta sätt en tillfredsställande lösning.

De försök med förstärkningsanordningar, som hittills förekommit med stöd av anslag, som beviljats av riksdagen, hade avsett ovan angivna förhållanden och därför uteslutande gällt flerklassiga undervisningsavdelningar som omfattat även den sjunde årsklassen. Enligt propositionen skulle förstärkning med ökat antal lärartimmar medgivas även sexklassiga skolor, småskolor och andra avdelningar, i vilka icke inginge sjunde årsklass. Häremot vore intet att invända, men däremot syntes behovet av förstärkningsanordningar vid sådana flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka inginge sjunde årsklass, icke bliva i tillräcklig utsträckning tillgododett enligt det i propositionen framlagda förslaget. För ordnande på ovan angivet sätt av undervisningen i sjunde klassen och den ettåriga fortsättningsskolan vore det nämligen nödvändigt att sjunde klassen erhöles några timmar skild undervisning, även om antalet lärjungar i den flerklassiga avdelningen vore väsentligt lägre än det, som enligt propositionen skulle utgöra ett av villkoren för statsbidrag till timlärartimmar. Lämpligen torde i detta avseende kunna gälla olika bestämmelser för å ena sidan sexklassiga folkskolor och sådana avdelningar i sjukklassiga skolor, vilka icke omfattade den sjunde klassen, och å andra sidan sådana flerklassiga avdelningar, i vilka inginge även sjunde årsklassen. Om för den förra gruppen de i propositionen angivna villkoren bleve gällande, borde för den senare gruppen timlärararvode kunna utgå, om lärjungeantalet överstege 20. Kunde spörsmålet icke i huvudsak ordnas på nu angivet sätt, uppstode i många fall stora svårigheter och kostnader för lärjungarnas i sjunde klassen transporterande till annan skola eller inrättande av ytterligare en lärartjänst.

Utskottet.

Departementschefen har beträffande *differentiering av lästiden* anslutit sig till de sakkunnigas av myndigheterna i allmänhet tillstyrkta ståndpunkt, att dylik differentiering skall kunna äga rum i skolor av B 2-, B 3-, D 1- och b-formerna samt under en tidrymd av sammanlagt högst omkring 100 timmar vid 39 veckors lästid och 50 timmar vid $36 \frac{4}{7}$ veckors lästid. Utskottet biträder detta förslag.

I motionen I: 243 föreslås, att rätten till uppdelning av elevavdelning i enlighet med vad skolöverstyrelsen i sitt i ärendet avgivna yttrande ifrågasatt skall utsträckas jämväl till skolor av B 1-formen, varjämte i motionerna I: 253 samt II: 418 yrkas bland annat, att vid differentieringen skall tillses, att den årliga lästiden för lärjungarna icke kommer att understiga $36 \frac{4}{7}$ veckor.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning, att pedagogiska skäl icke kunna med större styrka åberopas för att utsträcka differentieringen till skolor av första B-formen. De undervisningstekniska svårigheterna vid dessa skolor äro nämligen icke jämförliga med de svårigheter av dylikt slag, som föreligga i skolor av B 2-, B 3-, D 1- och b-formerna. Däremot vill utskottet icke bestrida, att långa skolvägar samt vissa andra skäl av social natur kunna stundom motivera nedsättning av

de enskilda elevernas lästid även i skolor av B 1-formen, så att lästiden kommer att bli något kortare än lärarens undervisningstid. Möjlighet härtill finnes emellertid redan jämlikt kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 372), innefattande bestämmelser om s. k. växellov. Departementschefen har uttalat sig för en revidering av bestämmelserna i nämnda kungörelse, i syfte att sammanföra och samordna desamma med motsvarande bestämmelser rörande den av honom tillstyrkta uppdelningen av undervisningsavdelningar. Utskottet, som anser det synnerligt lämpligt att alla föreskrifter om differentiering av lästiden sammanföras, förutsätter, att möjligheterna för uppdelning av elevavdelningarna i B 1-skolor komma att för framtiden bibehållas. Med vad utskottet sålunda anfört torde motionen I: 243 få anses besvarad.

I detta sammanhang vill utskottet emellertid uttala, att den utsträckta lästiden synes böra så vitt möjligt komma alla lärjungar till del. Utskottet kan dock icke ansluta sig till ovannämnda i motionerna I: 253 och II: 418 gjorda yrkande, vilket innebär att differentieringen endast skall kunna omfatta den tid, som överstiger $36\frac{4}{7}$ veckor, eller 50 timmar. Differentieringen torde ofta komma att bestå i att de skilda klasserna erhålla lov någon eller några timmar varje vecka. Ett till högst 50 timmar inskränkt timantal för differentieringen skulle vid sådant förhållande i åtskilliga fall bli alltför knappt. Utskottet får även erinra om att jämlikt kungörelsen den 29 juni 1921 medgives rätt till ledighet för enskild klass av upp till fem timmar i veckan, d. v. s. över 150 timmar om året vid nu gällande minimilästid av $34\frac{4}{7}$ veckor. Vid ett samordnande av de redan gällande föreskrifterna och de nya bestämmelserna på hithörande område torde man uppenbarligen redan av detta skäl icke kunna stanna vid ifrågasvarande i motionerna I: 253 och II: 418 ställda yrkande.

I likhet med departementschefen finner utskottet lämpligt, att tillämpning i de enskilda skoldistrikten av bestämmelserna om differentiering av undervisningen blir föremål för prövning från fall till fall och att dessa frågor skola bedömas och avgöras av skolöverstyrelsen. En dylik central prövning måste giva en god garanti för enhetlighet i tillämpningen, något varvid utskottet fäster det största avseende. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att differentiering av lästiden, där sådan befinnes böra ifrågakomma, icke med nödvändighet skall äga rum under längsta medgivna tid, utan att skolöverstyrelsen vid sin prövning av hithörande frågor jämväl torde hava att bestämma längden av den tid, varunder uppdelning av undervisningsavdelning i förekommande fall kan anses vara av omständigheterna pakallad.

Utvidgning av rätten till statsbidrag för avlöning av timlärare synes utskottet vara en förstärkningsanordning, ägnad att på ett lyckligt sätt befördra undervisningens effektivitet. Departementschefens förslag härut-

innan kan utskottet i huvudsak giva sin anslutning. Utskottet förordar dock viss jämkning beträffande grunderna för statsbidrags utgående.

I berörda motioner I: 253 och II: 418 har yrkats, att statsbidrag till arvode åt timlärare vid två- och flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka ingår även folkskolans sjunde årsklass, må utgå då antalet lärjungar i avdelningen uppgår till minst 20. Utskottet anser sig visserligen icke kunna biträda detta yrkande, men finner i anslutning till vad i motionerna anförts skäl tala för att statsbidrag bör kunna utgå enligt något förmånligare grunder än de av departementschefen förordade till undervisningsavdelning av i motionerna angivna slag. Den elevnumerär, som bör medföra rätt till statsbidrag, synes i dylika avdelningar böra sättas något lägre än vid övriga, med hänsyn i främsta rummet till de svårigheter av undervisningsteknisk art, som möta på grund av att första årets teoretiska fortsättningsskolkurs i regel är förlagd till det sjunde skolåret. Utskottet tillstyrker därför, att den elevnumerär, som bör medföra rätt till statsbidrag, för sagda avdelningars del bestämmes enligt alternativ II av de sakkunnigas förslag.

Med vad utskottet sålunda föreslagit torde ovannämnda motioner, i den del varom nu är fråga, få anses besvarade.

Utskottet förutsätter, att timlärarersättning må utgå icke allenast till ordinarie lärare utan även till extra ordinarie och vikarierande lärare.

Emot vad departementschefen i övrigt förordat har utskottet icke funnit något att invända.

Kostnadsberäkningar.

Förslaget om utsträckning av den årliga lästiden till $36 \frac{4}{7}$ veckor beräknas av de sakkunniga medföra en merkostnad av omkring 700,000 kronor och förslaget om ändrade grunder för statsbidrag till timlärare en merkostnad enligt alternativ I av 400,000 kronor och enligt alternativ II av 1,100,000 kronor. Nämnda förslag påverka enligt de sakkunniga först för budgetåret 1941/42 beräkningarna av vederbörande riksstatsanslag.

Förslaget om uppdelning av vissa två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar är — framhålla de sakkunniga — ägnat att stimulera till utsträckning av den årliga lästiden. De härigenom uppstående merkostnaderna kunna dock icke nu beräknas. Samma förslag möjliggör, att det nu utgående statsbidraget å 13,000 kronor till vissa förstärkningsanordningar vid skolor av B 2-form kan indragas.

Departementschefen har anfört bland annat följande:

Emot de av de sakkunniga beräknade merkostnaderna för statsverket för utsträckning av den årliga minimilästiden i folkskolan till $36 \frac{4}{7}$ veckor syntes någon erinran icke kunna framställas.

Vidkommande förslaget om ändrade grunder för statsbidrag till timlärare hade av departementschefen förutsatts, att statsbidrag skulle utgå

först vid den elevnumerär, som angåves i de sakkunnigas alternativ I. Merkostnaderna vid bifall till alternativ I hade beräknats till 400,000 kronor. Departementschefen hade dock utgått från att som villkor för timlärarersättning av denna art till ordinarie lärare skulle gälla, att av alla lärare i vederbörande skola uttagits stadgad maximitjänstgöring. I vad mån till följd härav sistnämnda kostnader komme att nedgå kunde icke nu med säkerhet beräknas. En icke oväsentlig kostnadsminskning torde emellertid härigenom ernås.

Den differentiering av undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar genom att av läraren uttoges längre lästid än den för barnen gällande, som av departementschefen i det föregående förordats, komme att erhålla ekonomiska konsekvenser därutinnan, att skoldistriktet stimulerades att vidtaga åtgärder för utsträckning av lästiden till 39 veckor. Merkostnaderna härför kunde givetvis icke i förväg beräknas. Departementschefens förslag i denna del förutsatte, att sådan differentiering skulle komma till stånd endast i de fall, då så påkallades av de föreliggande förhållandena, och först efter medgivande av skolöverstyrelsen. Av överstyrelsen verkställda beräkningar rörande kostnaderna för en generell utsträckning av lästiden till 39 veckor hade av överstyrelsen uppskattats till ett belopp, som med omkring 1,900,000 kronor överstege kostnaderna vid en utsträckning av minimilästiden till $36\frac{4}{7}$ veckor. Sistnämnda belopp representerade emellertid utgiftsökningen, om lästiden skulle vid *samtliga* skolor utsträckas till 39 läsveckor, medan departementschefens förslag innebure, att differentieringsanordningar skulle vidtagas endast i vissa särskilda angivna skolformer. På grund härav vore det att antaga, att den av berörda differentieringsanordning betingade kostnadsökningen vid ett noggrant iakttagande i de särskilda fallen av de förutsättningar, som borde gälla för att differentiering av undervisningen skulle komma till stånd, komme att uppgå endast till en jämförelsevis ringa del av berörda belopp. Anmärkas finge i detta sammanhang, att ett genomförande av nämnda förslag möjliggjorde, att det nu utgående särskilda statsbidraget å 13,000 kronor till vissa förstärkningsanordningar vid skolor av B 2-form kunde indragas.

Då ifrågakvarande åtgärder skulle vidtagas med tillämpning från och med den 1 juli 1940, påverkades icke av dessa åtgärder beräkningen för budgetåret 1939/40 av vederbörande riksstatsanslag.

Utskottet har icke funnit anledning till crinran mot de av departementschefen gjorda kostnadsberäkningarna. Merkostnaderna till följd av de tillstyrkta ändrade grunderna för statsbidrag till timlärare torde emellertid vid bifall till vad utskottet i det föregående förordat böra beräknas till 425,000 kronor i stället för av departementschefen angivna 400,000 kronor. Införandet i ökad utsträckning av det sjunde skolåret kommer givetvis framdeles att i höjande riktning påverka nämnda kostnader.

Utskottet.

Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 244, I: 254 och II: 404 samt

II: 431, må förklara sig icke hava något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940 utsträckes från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst $36\frac{4}{7}$ veckor;

b) att motionerna I: 246 och II: 370 angående skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande vidtagande av åtgärder för utsträckning av lästiden från och med den 1 juli 1942 till 39 veckor icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 253 och II: 418, i här behandlad del, medgiva, att rätten till statsbidrag till arvoden åt timlärare vid folk- och småskolor må från och med den 1 juli 1940 utvidgas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 februari 1939 förordat, dock med iakttagande av vad utskottet i det föregående anført;

III. att motionerna I: 253 och II: 418, i den mån de icke behandlats här ovan under II, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionen I: 243 må anses besvarad med vad utskottet i det föregående anført.

Stockholm den 28 april 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Gränebo, Olof Olsson, Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson, Andersson* i Fältenborg, *Nilsson* i Landeryd, *Bergström, Pauli, Ström* i Lidköping, *Carlström, von Heland* och *Andersson* i Rixö; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock, Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskiltuna, *Närlinge, Ward, Lindberg* i Umeå, *Weijne, Åqvist* och *Mårtensson*.

Reservation

av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 246 och II: 370.